

MUTAȚIILE STRUCTURALE DIN TURISMUL ROMÂNESC, ÎN ULTIMII 30 ANI - REALIZĂRI ȘI TENDINȚE

Viorel PARASCHIV, prof. dr. Liceul Tehnologic Economic de Turism, Iași. E-mail:
vpv2012@yahoo.ro

Vasile SURD, prof. univ. emerit dr. Universitatea "Babeș-Bolyai" Cluj Napoca, Facultatea de
Geografie

***Abstract.** The state of Romanian tourism was almost disastrous in 1989, despite the important tourist resources and existing real estate patrimony. In the new political regime installed after 1990 the free market economy started to show its presence into services. Private and then European-funded investments and public-private partnerships led to a more and more developed tourist infrastructure, especially after 2007, but not sufficiently stimulating the accessibility and professional marketing. On medium and long term, the principle of sustainability must ground the development of Romanian tourism in any initial project, from the transport infrastructure to the recreational infrastructure, in order not to destroy a heritage even before being valued.*

Keywords: *tourism, Romania, economic trends, sustainable development*

INTRODUCERE. DIAGNOZA

În perioada regimului politic etatist unicul program de dezvoltare și modernizare al turismului românesc s-a desfășurat în deceniul 1960-1970 odată cu deschiderea politicii partidului unic către Occident. Este perioada în care se construiesc hoteluri internaționale la București ("Intercontinental"), Iași ("Unirea" – proiect japonez) ș.m.a., se modernizează stațiunile balneare și apar stațiuni noi de odihnă și tratament (Durău, Voineasa, Amara, Costinești, Cap Aurora, Bala, Covasna ș.a.). Începând cu 1980³ turismul românesc intră în regres pe fondul unor măsuri politice extrem de limitative impuse de partidul unic⁴ și a scăderii puternice al nivelului de trai intern, iar după 1986 și pe fondul accidentului nuclear de la Cernobâl. Marii operatori turistici internaționali care asigurau fluxuri importante pentru turismul litoral, de odihnă și tratament în stațiunile montane se retrag treptat din România: TUI (1986), Neckermann și ITS (1988-1989). În perioada 1981-1985 fluxul turistic internațional litoral în țara noastră scade cu 20%, iar încasările valutare au fost mai reduse cu 40%¹. Practic situația turismului românesc în 1990 după căderea regimului politic etatist era una dezastruoasă, care funcționa greu și moștenea un sistem economic fără piață externă. Mișcările sociale antidemocratice din anul 1990 au făcut din România o țară de nevizitat prin insecuritatea străzii, intens mediatizate pe toate canalele occidentale.

MATERIALE ȘI METODE

Drumul parcurs de turismul românesc între 1989-2018 este unul extrem de sinuos, lucru reflectat de majoritatea lucrărilor științifice de analiză economică și teritorialitate geografică. Analiza de față pornește de la diagnoza anului 1990 și urmărește tendințele parcurse de activitatea turistică după 1990. Au fost interpretate date economice și statistice, precum și analize ale unor indicatori ai dezvoltării turismului în ultimii ani.

DISCUȚII ȘI REZULTATE

Inițiativele private și adaptarea infrastructurii turistice la cerințele de piață liberă s-au impus foarte greu în România. Starea materială a populației este întotdeauna indicatorul cel mai important

³ "După 1980, situația economică a României s-a deteriorat și regimul Ceaușescu a devenit din ce în ce mai represiv. Deși, în stațiunile pe care le frecventau, turiștii occidentali erau feriți de dificultățile românilor, standardele serviciilor au decăzut.", Brian G. Boniface și Christopher P. Cooper în studiul "Worldwide Destinations-Eastern Europe and the CIS" pe <https://jurnalul.antena3.ro/scinteia/special/cuplul-ceausescu-a-pus-turismul-pe-butuci-510318.html>.

⁴ închiderea restaurantelor, cluburilor de noapte și discotecilor la ora 22 (vara) și 21 (iarna), economisirea curentului electric, reducerea până la dispariție a iluminatului stradal, introducerea în magazinele de tip "shop", care vindeau pe valută, a multor produse românești de calitate foarte slabă, inventarul foarte vechi și neîngrijit etc. La asta au contribuit pe bună dreptate și articolele din presa occidentală despre ororurile regimului dictatorial și prezentarea situației reale din țară remarcată de unii turiști

de reglaj pentru piața turistică internă și internațională. Efectele pozitive sunt unanim recunoscute și apreciate social și economic dar, ca orice altă ramură a economiei, turismul pune în evidență tot mai mult și efectele negative ale dezvoltării. Dezvoltarea infrastructurii specifice nu este atât de spectaculoasă față de anul 1990 (tabel 1). Refacerea serviciilor de cazare și de alimentație publică la noile cerințe europene, alături de numeroasele demersuri ale administrațiilor locale pentru renovarea muzeelor și obiectivelor principale, au fost principalele dominante care au stimulat și dezvoltarea agroturismului în zonele cele mai intens circulate (Bran-Rucăr, Bucovina, Maramureș, Munții Apuseni ș.a.), multe investiții fiind finanțate după 2007 cu fonduri nerambursabile de la Uniunea Europeană.

Tabel 1

Anul	Hoteluri și alte spații de cazare (vile etc)			cabane	Pensiuni Turistice*	Total
	Litoral + deltă	Stațiuni montane	Stațiuni balneare			
1982	155000	38000	45000	2000	-	240000
2017	93000	63900	36600	3000	62700	343700

Sursa datelor: ANT și <https://www.zf.ro/companii/ins-numarul-structurilor-turistice-a-crescut-cu-13-8-iar-al-locurilor-de-cazare-cu-4-5-in-2017-16775578>

* Se adaugă vilele, hostel-urile, bungalow-urile, camping-urile

Analiza statistică a stării turismului din ultimii 10 ani (2007-2017)⁵ ne arată un maxim al înnoptărilor în anul 2007. Criza economică din 2008-2009 a determinat scăderea valorii înnoptărilor cu -25,6% (în 2010), abia în 2014 s-a depășit nivelul maxim din 2007. Au fost 7 ani de scădere rapidă și de creștere ponderată după 2011³.

Procentul din PIB realizat și de perspectivă pentru turismul românesc⁶ ne arată o contribuție redusă a acestuia, pe un palier de 21 de ani de referință (tabel 2).

Tabel 2

2005	2011	2016	2021	2026
3,5%	4,3%	4,9%	5,9%	6,9%

Turismul internațional este polarizat la București în proporție de 44,53% (2016) și dovedește importanța turistică a principalului oraș al țării. La mare distanță sunt situate județele Constanța, Cluj, Brașov, Timiș, Prahova, Suceava ș.a. Adaptarea rapidă a turismului românesc la cerințele pieței a devenit cvasidominantă. În ultimii 10 ani a crescut foarte mult calitatea investițiilor din turism, numărul spațiilor de cazare de 3, 4 și 5 stele este pe un trend puternic crescător, în 2017 peste 40% din numărul spațiilor de cazare erau în hoteluri de 3 stele. Potrivit firmei de consultanță *Frames* "industria hotelurilor din România a crescut, în ultimii 5 ani, cu aproape 40%, la o cifră de afaceri de peste 5,5 miliarde de lei în 2017, iar estimările privind evoluția din 2018 arată că sectorul hotelier ar putea atinge afaceri de 5,8 miliarde de lei. Capitala este urmată de județele Constanța, Cluj, Brașov și Timiș"⁷. În schimb structurile de primire turistică în 2017 erau cele mai numeroase

⁵ V. Paraschiv – „Turismul românesc, eterna speranță a unei economii aflată într-o perpetuă tranziție”, în *Lucrările Simpozionului Științific Regional "Colaborare în Domeniul Serviciilor la Nivel European"*, vol. 1, ed. I, Sibiu, Colegiul Economic „G. Barițiu”, ISSN 2601-2693, 2017

⁶ Sursa datelor www.mdrl.ro/documente/turism/studii_strategii/masterplan_partea1.pdf

⁷ <http://www.business24.ro/turism/turism-in-romania/turismul-romanesc-are-cel-mai-bun-an-din-ultimul-deceniu-hotel-urile-fac-afaceri-de-peste-15-miliarde-de-lei-1597187>. "... în ceea ce privește restaurantele, industria are șanse reale ca în 2018, pe fondul creșterii consumului, să depășească nivelul de afaceri de 10 miliarde de lei, mai mult decât dublu față de rezultatul înregistrat acum cinci ani, de 4,5 miliarde lei. Statisticile Frames arată că în industria HoReCa activează peste 16.000 de companii, dintre care aproape 10.000 în sectorul restaurantelor. Firmele raportau, anul trecut, peste 82.000 de angajați în sectorul restaurantelor și 45.000 în hoteluri și pensiuni. Potrivit datelor companiei de consultanță Frames, Bucureștiul reprezintă peste 30% din piața hotelieră (373 firme) și mai mult de 40% din afacerile restaurantelor (2072 companii), iar deschiderea unor noi afaceri anunță un plus semnificativ în anii următori.

în județul Constanța (24,4%), urmat de Brașov (8,7%), Prahova și Bihor (fiecare cu câte 3,7%) și Suceava (3,5%), capital București deținând doar 6,1%! Astfel capitala care are doar 6,1% din numărul structurilor turistice de cazare deține peste 30% din piața hotelieră și mai mult de 40% din cea de alimentație publică. În capitală domină hotelurile mari care au un grad de ocupare foarte mare.

Principalele proiecte de dezvoltare turistică și tendințele actuale ale turismului românesc sunt determinate de cererea tot mai mare internă, dintre care amintim următoarele:

1. Stațiunile montane pentru sporturi de iarnă sunt într-o dezvoltare continuă și urmăresc domeniile alpine cu strat de zăpadă naturală persistent (cca 5-6 luni/an): Obârșia Lotrului-Vidra, Rânca, Parâng - Muntele Rusu, Straja, Luncile Prigoanei - Șureanu, Știol-Prislop, Platoul Bucegi (Sinaia – Valea Dorului -Peștera), Bălea Lac, Vârtop-Arieșeni, Semenici și în perspectivă Molivișu Argeș, Ursu-Ursulețu (Vâlcea), Câmpulung Moldovenesc ș.a.

2. Refacerea stațiunilor balneare, unele cu tradiții încă din Antichitate (ocupația romană) și cu un fond imobiliar de o valoare deosebită (Băile Herculane, Geoagiu Băi, Moneasa, Buziaș, Borsec, Băile Tușnad, Olănești, Govora, Slănic Moldova ș.a.):

a) Diversificarea portofoliului turistic al stațiunilor balneare cu: pârtii de schi (Slănic Moldova, Toplița, Praid-Bucin, Sovata, Borsec, Băile Tușnad, Harghita-băi, Homorod-băi, Ciurani ș.a.), altele fiind modernizate (Vatra Dornei), parcuri aventura (Vatra Dornei, Harghita-băi, Balványos, Băile Tușnad ș.a.) ș.a. divertismente;

b) Stațiunile balneare de tradiție: Băile Felix, Călimănești-Căciulata, Băile Herculane, Borsec, Slănic Moldova, Vatra Dornei, Băile Tușnad funcționează la un nivel acceptabil

c) Apariția unor investiții moderne în proximitatea marilor centre urbane (aquapark-uri): Balotești-București, Arad, Oradea, Satu Mare, Deva, Piatra Neamț ș.a.

3. Litoralul a fost afectat de inventarul vechi și lipsa investițiilor moderne, de privatizările nereușite, de slaba gospodărire și marketingul insuficient pentru acapararea piețelor nord-europene, de modul de gospodărire al plajelor și nivelul internațional al evaluării acestora (nicio plajă românească nu mai posedă steagul albastru ca indicator de calitate și siguranță). Cele mai spectaculoase dezvoltări turistice sunt în stațiunile: Mamaia care s-a unit cu Năvodari, Costinești, Vama Veche, Eforie.

4. Turismul spiritual s-a dezvoltat foarte mult prin numeroasele schituri și mănăstiri nou înființate și prin diversificarea serviciilor complementare construindu-se numeroase spații de cazare pentru pelerini, locuri de joacă pentru copii, minigrădini zoologice și chiar unele prestații balneoterapeutice (Dorna Arini – biserica ortodoxă sau Barticești Neamț și Sărata – Bacău pentru biserica romano-catolică). Pelerinajele spirituale dedicate marilor sărbători religioase și hramurilor atrag fluxuri și deplasări importante turistice și mercantile.

5. Turismul recreativ montan rămâne cam la același patrimoniu din perioada etatistă, fiind în mare parte modernizat la standarde europene de calitate (zona Munților Bucegi, Plaiu Fcii-Piatra Craiului, Ciucaș sau Dochia - Ceahlău), existând și situații de abandonare și ruinare a unor cabane de altitudine: Urlea (Făgăraș), Fântânele (Ceahlău), Leaota sau Dâmbul Morii (Piatra Mare).

6. Accesibilitatea montană este în continuare în general redusă, numeric și funcțional: șoselele Transfăgărășan, refacerea șoselelor Transalpină (ambele deschise doar 4 luni/an) și TransRarău, asfaltarea parțială Trans Bucegi (trebuie urgentată străpungerea spre Moeciu-Bran), terminarea TransSemenic și TransApuseni (Huedin - Horea), alte masive precum Ceahlău⁸, Rodnei, Harghita, Ciucaș au o accesibilitate foarte redusă.

7. Salinoterapia – saline amenajate sau modernizate (Turda, Ocnele Mari, Slănic Prahova, Tg. Ocna, Dej, Praid, Cacica) și valorificarea lacurilor cu ape antroposaline (Durgău-Turda, Ocna Șugatag, Ocna Sibiului, Praid, Sângeorgiu de Mureș, Figa-Beclean, Slănic Prahova ș.m.a.);

8. Patrimoniul istoric și degradarea acestuia este o dominantă a ineficienței acestei perioade analizate, fostele cazinouri din Constanța, Vatra Dornei, Soveja, Borsec; unele castele și conace au fost refăcute (multe în Transilvania, dar și Miclăușeni Iași sau Dofteana - Bacău). Fostele cazinouri care actualmente au diverse alte utilizări: Slănic Moldova, Băile Herculane, Sovata,

⁸ șoseaua Izvoru Muntelui-Durău a început să fie refăcută în 2018 (constatare de teren)

Soveja... sau sunt în pericol de prăbușire chiar dacă sunt monumente de arhitectură (Vatra Dornei, Constanța)

9. Obiectivele de mare atractivitate pentru vizitatorii străini: castelele Peleş, Bran⁹ și Hunedoara, orașele medievale din Transilvania (Sighișoara, Sibiu, Brașov, Cluj Napoca), bisericile-cetăți săsești și cele din Bucovina cuprinse în patrimoniul UNESCO, cetățile medievale ruinate și refăcute parțial (Poienari-Argeș, Deva, Râșnov, Rupea, Feldioara –Brașov, Suceava, Tg. Neamț, Târgoviște, București ș.a.) și Delta Dunării, determină fluxuri importante pe întreaga durată a anului. Să nu uităm că turismul va fi cel mai probabil una din primele victime directe ale încălzirii globale datorită faptului că principiile dezvoltării durabile sunt ignorate în favoarea dezvoltării și a mediului de afaceri.

CONCLUZII

Dezvoltarea turismului pe baza pieței libere de după 1990 în România a adus un plus major infrastructurii și o evidență tot mai clară a slabei dezvoltări a căilor de comunicație și de transporturi. Lipsa unor programe coerente de dezvoltare teritorială și locală (PUG) au făcut ca unele investiții turistice să nu fie rentabile. Contribuția la PIB este în continuare foarte redusă și se ridică diverse semne de întrebare asupra valorii reale a prestațiilor turistice? Degradarea unor obiective turistice pe fondul propriei lor celebrități poate determina prin excesivitatea vizitării și nivelul profiturilor imediate și unele efecte aparent secundare din care amintim distrugerea biotopurilor, alterarea peisajelor, supraaglomerarea urbană, supraaglomerarea infrastructurii de transporturi și a spațiilor de parcare care sunt acute în România, fiind un factor limitativ al circulației și accesibilității. ”Nomadismul modern definit ca fiind turism, în diferitele moduri și tipuri de manifestare, a atins apogeul ca număr de persoane antrenate...”¹⁰ și orice investiție trebuie gândită în limitele dezvoltării durabile. Dincolo de epuizarea potențială a unor resurse utilizate (ape termale, mofete, suprapescuit în Deltă), distrugerea plajelor pe fondul eroziunii costiere tot mai agresive, deforestarea agresivă, poluarea pădurilor și spațiilor recreative, eroziunea torențială agresivă pe terenurile defrișate și amenajate drept pârtii de schi (Păltiniș, Vidra - Obârșia Lotrului, Cioplea - Predeal, Sinaia - Valea Dorului, Mărișel, Pasul Prislop ș.a.) turismul românesc este privit ca o mare oportunitate a dezvoltării teritoriale. Toate investițiile vor trebui însă să fie concepute pe principiile turismului durabil și viabil economic pe termen lung, dar, în același timp, trebuie să asigure relații sociale stabile pentru populația comunităților gazdă, cea care acceptă turismul verde drept provocare și certitudine a viitorului. Eforturile României turistice la nivelul imaginii externe sunt apreciate redevenind membru al Consiliului Executiv al Organizației Mondiale a Turismului și vicepreședinte al aceleiași organizații¹¹. Măsurile guvernamentale vor trebui însă să fie racordate rapid la problemele imediate ale infrastructurii de transport (autostrăzi, căi ferate rapide și aeroporturi modernizate, spații igienice pe infrastructură), care pot contribui la relansarea reală a turismului românesc.

BIBLIOGRAFIE

Gheorghilaș, Aurel, *Geografia turismului. Metode de analiză în turism*. Editura Universitară, București, 2009

Paraschiv, V., *Turismul în România. Istoric-analize-perspective. Abordări geografice*. Editura Pim, Iași, 2018

Surd V., -coord.- *Monografia turistică a Carpaților Românești*, Presa Universitară Clujeană, 2008

Surd, V., Bărăian Stanca-Dacia, Sicoe, N.-R., Paraschiv, V., Nicula S.-A., ”New forms of tourism infrastructure in Apuseni Mountains (Romania)” în vol. 17-th Conference *Contemporary*

⁹ Mitul Dracula se vinde încă bine pe plan extern

¹⁰ V. Surd în prefață la volumul V. Paraschiv, *Turismul în România. Istoric-analize-perspective. Abordări geografice*. Editura Pim, Iași, 2018:9

¹¹ <http://politici.weebly.com/turism/turism> sursa: WallStreetRo: ”...atașatii de turism au înlocuit fostele birouri de promovare externă, au rang diplomatic cu competențe de marketing extern și în situațiile de urgență”

Trends in Tourism and Hospitality – New spaces & cultural tourism, Novi Sad University, Vojvodina Serbia, 2017

Şandru, I., "Consideration sur la geographie de tourisme avec special regard sur la Roumanie", en *Revue roumaine de geographie, geologie et geophysique*, Serie Geographie, tom XIV, 1970